

Bölüm 7

PSİKOSOSYAL KİŞİLİK KURAMI VE OTANTİKLİK ÇERÇEVESİNDEN KİMLİK GELİŞİMİ*

Faik TAŞÇI¹
Yusuf BİLGE²

Kişinin dünyadaki yerini, kim olduğunu ve neye göre hareket etmesi gerektiğini anlama ve anlamlandırma süreci yaşam boyu devam eden dinamik bir süreçtir. Psikososyal Gelişim Kuramı bu süreci sistemli bir şekilde incelemiş ve egonun bu süreçte önemli bir yeri olduğunu iddia etmiştir. Bebeğin doğumuyla birlikte meydana gelen egonun en önemli işlevlerinden birisi kimliğin gelişimini ve korunmasını sağlamaktır. Kimlik gelişimi ise en yoğun olarak ergenlik döneminde yaşanmaktadır. Bu dönemde kişi farklı rolleri deneyimlemekte ve sosyal çevresinin de etkisiyle nasıl birisi olacağına karar vermektedir. Karar verme süreci ergen için zorlayıcı olmaktadır ve ergen bu dönemde kimliğe karşı kimlik karmaşası çatışmasıyla baş başa kalmaktadır. Deneyimlediği bu çatışma ile işlevsel bir biçimde baş edebilen ve bir kimlik geliştiren ergenler “bağlılık” temel gücünü kazanmakta ve kimliklerine uygun hareket edebilme yetisi geliştirmektedirler. Kişilerin kendileri olabilme ve kimliklerine uygun hareket edebilme yetenekleri ise otantiklik olarak isimlendirilmektedir. O halde Psikososyal Gelişim Kuramına göre gelişim dönemlerini sağlıklı bir şekilde atlatan ve bir kimlik geliştiren bireyler geliştirdikleri bu kimliklerine uygun hareket edebildikleri sürece otantik bir yaşam sürmektedirler. Bu noktada birbirleriyle oldukça yakından ilişkili gözükken bu yapıları derinlemesine incelemek süreci daha iyi anlamak adına faydalı olacaktır.

¹ Arş. Gör., İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Psikoloji Bölümü, faik.tasci@izu.edu.tr

² Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Psikoloji Bölümü, yusuf.bilge@izu.edu.tr

*Bu çalışma “DSM-5’te Yer Alan Kişilik Bozukluklarının Psikososyal Gelişim Dönemleri ve Varoluşsal Otantiklik Açısından İncelenmesi” adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

mektedir. Bu dönemde ergenin farklı rolleri deneyimleyip kendisi için en uygun olanı “seçmesi” özellikle kimlik-otantiklik bağı açısından değerli bir ayrıntıdır. Kişinin kendisini tanıması ve tanıyıp aynı zamanda kendisini şekillendirmesi bu seçimlerin bir eserdir ve eğer ergen bu dönemdeki temel çatışmasını sağlıklı olarak çözerse “bağlılık” temel gücünü kazanmaktadır. Burada en önemli soru ise şudur: Kişi kazandığı bu temel güç ile neye/kime bağlılık göstermektedir? Bu sorunun cevabı kişinin kendisine yani kimliğine olan bağlılığı olarak verilebilir. Kişinin kendisine, kimliğine bağlılığı ise kendi kimliğine uygun olarak her an yeni seçimler yapabilme iradesini ortaya koymasıyla ölçülmektedir ve bu hemen anlaşılacağı üzere otantiklik ile eş anlamlı bir durumdur.

Özetleyecek olursak kişilik gelişimiyle birlikte inşa edilmeye başlanan kimlik, ergenlik döneminde en yoğun şekilde hissedilmekte ve kişi bu dönemde kendi kimliğine uygun hareket etme kabiliyetini kazandığı ölçüde otantik olarak yaşamını sürdürmektedir. Ergenlik döneminden sonrada kişi farklı yaşam olayları ile baş başa kalmaktadır ve her bir seçim kimlik-otantiklik açısından kişiyi etkilemektedir. Bu noktada May’ın benlik gelişimi basamaklarını hatırlayacak olursak kişinin yaşam boyu devam eden bu süreçte “yaratıcı benlik bilinci” noktasına ulaşabilmesinin yaptığı seçimleri kimliğine uygun olarak yapmasına ve otantik varoluşunu ortaya koyarak gerçek benliğini ideal benliğine yaklaştırabilme kapasitesine bağlı olduğu anlaşılacaktır.

KAYNAKLAR

- Akiskal, H.S., Hirschfeld, M.A. ve Yerevanian, B.I. (1983) The relationship of personality to affective disorders. *Archives General Psychiatry*, 40(7), 801-810.
- Arkar, H. (2004). *Cloninger’in psikobiyolojik kişilik kuramının Türk örnekleminde sınanması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Aslan, S. (2008). Kişilik, huy ve psikopatoloji. *Rewiews, Cases and Hypotheses in Psychiatry RCHP*, 2(1-2), 7-18.
- Atak, H. (2011). Kimlik gelişimi ve kimlik biçimlenmesi: kuramsal bir değerlendirme. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi*, 3(1), 163-213.
- Bee, H. ve Boyd, D. (2009). *Çocuk gelişim psikolojisi* (Çev. Okhan Gündüz). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Bozkurt, T. (2019). *Üniversite öğrencilerinin otantiklik, sosyal bağlılık ve belirsizliğe tahammülsüzlük özelliklerinin sakin benlik düzeylerini yordayıcılığı*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Burger, J. M. (2011). *Personality, eighth edition*. Belmont, CA: Wadsworth, Cengage Learning.

- Burks, D., J. (2009). Psychologists' authenticity (Yayınlanmamış Doktora Tezi). University of Oklahoma, Oklahoma.
- Burks, D.J. ve Robbins, R. (2011). Are you analyzing me? A qualitative exploration of psychologists' individual and interpersonal experiences with authenticity. *Humanistic Psychologist*, 39(4), 348-365.
- Carmody, P. C. (2013). *Understanding meaning and existence: Toward the development of a measure of existential authenticity*. University of Knoxville, Tennessee.
- Coles, R. (Ed.). (2000). The Erik Erikson reader. New York: WW Norton.
- Crits-Christoph, P. ve Barber, J. (2004). Empirical research on the treatment of personality disorders. Magnavita (Ed). *Handbook of Personality Disorder* içinde (s 13-528). USA: John Wiley Sons, Inc.
- Cüceloğlu, D. (2015). *İnsan ve Davranışı* (31. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çamdibi, H. M. (1983). *Şahsiyet terbiyesi ve Gazâli*. İstanbul: Han Yayınları.
- Çelen, N. (2011). *Ergenlik ve genç yetişkinlik*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Deci, E. L. ve Ryan, R. M. (2000). The 'what' and 'why' of goal pursuits: Human needs and the determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 1, 227-268.
- Dereboy, İ. F. (2011). *Erik Erikson ve yaşamın sekiz evresi*. A. A. Köşkdere (Ed.), Psikanalitik psikoterapiler: temel kavramlar, kuramlar ve yöntemler içinde (ss. 105-118). Ankara: Türk Psikiyatri Derneği.
- Dönmezoğulları, C. (2014). *Benlik kurguları ile iyi oluş arasındaki ilişkide özgünlüğün aracı rolü* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Elkind, D. ve Dönmez, A. (1979). Erik Erikson: İnsanda gelişimin sekiz evresi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 12(1), 27-38.
- Ellis, A., Abrams, M. ve Abrams, L. (2008). *Personality theories: critical perspectives*. London: Sage.
- Engler, B. (2013). *Personality theories: An introduction*. USA: wadsworth cengage learning
- Erikson, E. H. (1968). *Childhood and society*. London: Paladin Grafton Books. (Orijinal çalışma basım tarihi 1951)
- Erikson, E. H. (1968). *Identity: Youth and crisis* (7. baskı). WW Norton & Company.
- Erikson, E. H. ve Erikson, J. M. (1998). *The life cycle completed (extended version)*. WW Norton & Company. (Orijinal çalışma basım tarihi 1982)
- Erzurumlu İbrahim Hakkı, (2012). *Marifetname* (F. Meyan, Çev.). İstanbul: Bedir Yayınevi. (Orijinal çalışma basım tarihi 1756)
- Ewen, R. B. (2014). *An introduction to theories of personality*. New York, NY: Psychology Press.
- Frankl, V. E. (2009). *İnsanın anlam arayışı*. (S. Budak, Çev.). İstanbul: Okuyan Us Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1946)
- Fromm, E. (2016). *Özgürlükten kaçış* (Çev. Yeğin, Ş.). İstanbul: Say Yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1941)
- Fromm, E. (2017). *Olma sanatı*. İstanbul: Say yayınları. (Orijinal çalışma basım tarihi 1989)
- Geçtan, E. (1974). Varoluşçu psikolojinin temel ilkeleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 7(1), 14-17.

- Gunderson, J.G., Links, P.S. ve Reich, J.H. (1991). Competing models of personality disorders. *J Pers Disord*, 5, 60-68.
- Gündoğdu, Y. B. (2016). Psikanalitik kişilik kuramlarına göre gelişim ve değişimin imkanı. *Turkish Studies*, 11(17), 373-404.
- Hanoğlu, İ. (2014). İnsan tabiatı bağlamında kimlik ve kişilik kavramlarının irdelenmesi. *KADER Kelam Araştırmaları Dergisi*, 12(2), 171-180.
- Hellriegel, D. ve Slocum, J. W. (2011). *Organizational behavior*. Mason, OH: Cengage Learning.
- Horney, K. (1991). *Neurosis and Human Growth*. New York: W-W-Norton & Company. (Orijinal çalışma basım tarihi 1950)
- İlgar, M. Z., ve İlgar, S. C. (2019). Varoluşçu psikolojik danışma ve psikoterapi: Teori ve pratiği. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 23(1), 193-220.
- İmamoğlu, E. O., Günaydın, G. ve Selçuk, E. (2011). Özgün benliğin yordayıcıları olarak kendileşme ve ilişkililik: Cinsiyetin ve kültürel yönelimlerin ötesinde. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(67), 27-43.
- İnanç, B. Y. ve Yerlikaya, E. E. (2016). *Kişilik kuramları*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Kernis, M.H. ve Goldman, B.M. (2006). A multicomponent conceptualization of authenticity: Theory and research. *Advances in Experimental Social Psychology*. 38, 283-357.
- Kulaksızoğlu, A. (2002). *Ergenlik psikolojisi* (5. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Leary, M. (2018). *Why you are who you are: investigations into human personality*. Virginia: The Teaching Company.
- Lopez, F. G. ve Rice, G. K. (2006). Preliminary development and validation of a measure of relationship authenticity. *Journal of Counseling Psychology*, 53, 362-371.
- Luthans, F. (2010). *Organizational behavior: An evidence-based approach*. New York: McGraw-Hill/Irwin.
- May, R. (1997). *Kendini arayan insan* (A. Karpat, Çev.). İstanbul: Kuraldışı Yayıncılık. (Orijinal çalışma basım tarihi 1953)
- Meyvacioğlu, Y. K. (1983). Benlik ve ideal benlik kavramlarının” tercih edilen meslek” kavramı ile ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16(1), 1-10.
- Miller, P. H. (2008). *Gelişim psikolojisi kuramları*. (Çev. Gültekin, Z. Yay. Haz. Onur, B.) Ankara: İmgeYayınevi.
- Özdemir, O., Özdemir, P. G., Kadak, M. T., ve Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4), 566-589.
- Özsoy, E. ve Yıldız, G., (2013). Kişilik kavramının örgütler açısından önemi: bir literatür taraması. *İşletme Bilimi Dergisi*, 1(2), 1-12.
- Peterson, C. ve Seligman, M. E. (2004). *Character strengths and virtues: A handbook and classification*. New York: Oxford University Press.
- Santrock, J. W. (2015). *Yaşam boyu gelişim: Gelişim psikolojisi* (G. Yüksel, Çev.). Ankara: Nobel Yayıncılık. (Orijinal çalışma basım tarihi 2011)
- Sayın, A. ve Aslan, S. (2005). Duygudurum bozuklukları ile huy, karakter ve kişilik ilişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 16(4), 276-283.
- Schultz, D. P. ve Schultz, S. E. (2017). *Theories of personality*. Boston, MA: Cengage Learning.
- Starr, S. S. (2008). Authenticity: a concept analysis. *Nursing Forum*. 43(2), 55-62.

- Svrakic, D. M., Draganic, S., Hill, K., Bayon, C., Przybeck, T. R. ve Cloninger, C. R. (2002). Temperament, character, and personality disorders: etiologic, diagnostic, treatment issues. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 106(3), 189-195.
- Tarhan, S. ve Kılıç, Ş. (2015). *Genel gelişim kuramları* (Ed. Bacanlı, H. ve Işık Terzi, Ş.) Yetişkinlik ve Yaşlılık psikolojisi İçinde. İstanbul: Açılım kitap.
- Taylor, E. (2009). *The mystery of personality a history of psychodynamic theories*. London New York: Springer Dordrecht Heidelberg.
- Taymur, İ. ve Türkçapar, M. H. (2012). Kişilik: Tanımı, sınıflaması ve değerlendirmesi. *Current Approaches in Psychiatry/Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(2), 154-177.
- Turan, Y. (2009). *Kişilik özellikleri ve dinsel yönelimler üzerine bir araştırma*. (Basılmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Üngüren, E. (2011). *Psikobiyolojik kişilik kuramı ekseninde yöneticilerin kişilik özellikleri, karar verme stilleri ve örgütsel sonuçlara yansımaları*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Van Deurzen, E. (2002). Existential therapy. W. Dryden (Ed.), *Handbook of individual therapy* (4. Baskı) içinde (s. 179–208). London: Sage.
- Winnicott, D. W. (1965). *The maturational processes and the facilitating environment: Studies in the theory of emotional development*. M. M. R. Khan (Ed.). London: Hogarth Press.
- Wood, A., Linley, P., Maltby, J., Baliousis, M. ve Joseph, S. (2008). The authentic personality: A theoretical and empirical conceptualization and the development of the authenticity scale. *Journal of Counseling Psychology*, 55, 385–399.
- Yalom, I. D. (1980). *Existential psychotherapy*. New York: Basic Books.